

กียามุลลัยล

قيام الليل

การละหมาดตะรอวิหฺ

ความประเสริฐ

การละหมาดกลางคืนเป็นอิบาดะฮฺที่เป็นเอกลักษณ์ของประชาชาติอิสลาม มุสลิมคือผู้ที่ฟื้นฟูช่วงกลางคืนด้วยการอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ ไม่เหมือนคนอื่นที่มักใช้ช่วงกลางคืนเพื่อความสนุกสนานหรือนอนหลับ

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงทำให้กลางคืนเป็นเสมือนเครื่องอาภรณ์และเป็นเวลาส่วนตัว ดังที่พระองค์ตรัสว่า

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَاسًا

“และเราได้ทำให้กลางคืนเสมือนเครื่องปกปิดร่างกาย”

(อินนะบะอฺ 78/10)

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ ...

“พระองค์คือผู้ทรงประทานกลางคืนให้แก่พวกท่าน

เพื่อพวกท่านจะได้พักผ่อน ...” (ยูनुส 10/67)

อัลกุรอานได้เรียกร้องให้บรรดาผู้ศรัทธาฟื้นฟูช่วงเวลากลางคืนบางส่วนด้วยการลุกขึ้นละหมาด อัลลอฮฺ ﷻ สั่งท่านนบี ﷺ ตั้งแต่ได้รับวะฮีย์ช่วงแรก ๆ ให้ลุกขึ้นละหมาดกลางคืนทั้งคืนหรือส่วนหนึ่ง

يَا أَيُّهَا الْمَرْمُلُ ﴿١﴾ ﴿٢﴾ فَمِ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾

“โอ้ผู้คลุมกายเอ๋ย จงยืนขึ้น (ละหมาด) เวลากลางคืน

เว้นแต่เพียงเล็กน้อย” (อัลมุชัมมิล 73/1-2)

และเป็นเอกลักษณ์ของผู้ศรัทธาที่จะเข้าสวรรค์ในวันกิยามะฮ์
﴿١٨﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾
“พวกเขาเคยหลับนอนแต่เพียงส่วนน้อยของเวลากลางคืน
และในยามรุ่งสางพวกเขาขออภัยโทษ (ต่ออัลลอฮ์ ﷻ)”¹
(อิซซารียาต 51/17-18)

ขอฮาบะฮ์ชอบกว่าท่านนบี ﷺ ไม่ชอบการพุดคุยหลังอิชาอฺ แต่มีรายงาน
ว่าท่านนบี ﷺ เคยนั่งคุยกับท่านอบูบักร อัศศิติก ถึงเรื่องราวของประชาชน
หลังละหมาดอิชาอฺ อุละมาอฺจึงตีความว่าท่านนบี ﷺ ไม่ชอบให้พุดคุยเรื่องไร้
สาระหลังละหมาดอิชาอฺ แต่สามารถพุดคุยประเด็นที่มีสาระและความจำเป็นได้
เพื่อให้เวลากลางคืนผ่านไปตามเจตนารมณ์ของอัลอิสลามเท่าที่กระทำได้

ในเดือนรอมฎอน บรรดาอัลสละละฟุศซอลิหฺและนักวิชาการจะหยุดสอน
วิชาอื่นนอกจากอัลกุรอาน เพื่อรักษาให้กิจการในเดือนรอมฎอนมุ่งสู่เรื่อง
อิบาดะฮ์เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ท่านนบี ﷺ ยังให้ความสำคัญกับบางคืนในเดือนรอมฎอน
เป็นพิเศษ ดังที่ท่านกล่าวว่า “และผู้ใดยืมละหมาดในคืนอัลกอดรฺ อัลลอฮ์
ﷻ จะให้อภัยโทษต่อความผิดที่ทำในอดีต”² เมื่อท่านนบี ﷺ ย้ำเช่นนี้ เรา
จึงต้องเข้าใจว่าการศึกษารื่องการละหมาดกียามุลลัยลฺในเดือนรอมฎอนนั้นไม่
ด้อยไปกว่าการศึกษาวิธีถือศีลอดหรือวิธีการละหมาด

¹ ช่วงทำยของกลางคืน (อิซฮาร) มีชุนนะฮ์ในการกล่าวอิสติฆฟาร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวสวรรค์
และเป็นช่วงเวลาอุอาอฺมุสตะญาบ (อุอาอฺถูกตอบรับ)

² แสดงถึงความพิเศษอีกระดับหนึ่งของคืนอัลกอดรฺ

ความเป็นมา

คำว่า “ตะร่อวิหุ” ซึ่งหมายถึงการละหมาดกียามุลลัยลุลในเดือนรอมฎอน มาจากการพักระหว่างยี่นละหมาด 4 ร็อกอัต ซึ่งเรียกว่า “ตวรรษะหุ” ในสมัยท่านนบี ﷺ ส่วนมาก (รวมทั้งเยาวชน) จะใช้ไม้เท้าพุงยี่นละหมาด เพื่อรักษาผลบุญที่มากกว่าการนั่งละหมาดซึ่งได้เพียงครั้งหนึ่ง

หะดีษของท่านนบี ﷺ บังคับให้ละหมาดฟัรฎูที่มีสลุติ ใครมีความสามารถต้องไป ถ้าไม่ไปอาจถูกสงสัยว่าเป็นมุนาฟิก และถึงขั้นที่ท่านนบี ﷺ จะเผาบ้านคนที่ไม่ไปละหมาดมัสลุติ แต่สำหรับละหมาดซุนนะฮ์ทุกประเภท ท่านนบี ﷺ ส่งเสริมให้ละหมาดที่บ้าน ส่วนมากท่านนบี ﷺ จะละหมาดซุนนะฮ์ที่บ้าน ดังที่ท่านได้พูดชัดเจนว่า **“การที่คนหนึ่งคนใด ละหมาดที่บ้าน ดีกว่าการละหมาดที่มีสลุติ ยกเว้นฟัรฎู”**

อุละมาอ์ได้ยกเว้นละหมาดบางประเภทที่เป็นซุนนะฮ์มุอักกะดะฮ์หรือฟัรฎูกิฟายะฮ์ที่สมควรละหมาด เช่น ละหมาดกุซุฟ (สุริยคราสหรือจันทรคราส) ละหมาดญะนาซะฮ์ (ถ้าจะละหมาดที่มีสลุติ)³

ในรอมฎอนปีช่วงท้ายชีวิตของท่านนบี ﷺ ท่านได้ถึงคือลุดและละหมาดกียามุลลัยลุลที่บ้าน ซอฮาบะฮ์ได้รายงานของท่านนบี ﷺ ส่งเสริมเรียกร้อง และกระตุ้นให้พวกเราละหมาดกียามุลลัยลุลที่บ้านโดยไม่บังคับ บรรดาซอฮาบะฮ์ก็ละหมาดที่บ้าน และบางคนละหมาดที่มีสลุติแต่ไม่ใช่ญะมาอะฮ์ จนครั้งหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้ออกมาละหมาดที่มีสลุติ

³ ตามซุนนะฮ์ท่านนบี ﷺ ละหมาดญะนาซะฮ์ที่มีคือลุด ท่านนบี ﷺ เคยละหมาดญะนาซะฮ์ที่มีสลุติเพียงครั้งเดียวเพื่อบอกว่าละหมาดได้

มีหะดีษของอบูซุร บันทึกลงโดยอิมามอบูดาอูด “เราได้ถือศีลอดกับท่านนบี ﷺ เดือนรอมฎอน จนถึงคืนที่ 24 (เหลืออีก 7 วัน) ท่านนบี ﷺ นำละหมาดที่มีสญูดช่วง 1 ใน 3 ของกลางคืน⁴ คืนที่ 25 ไม่ได้ละหมาด ต่อมาคืนที่ 26 ท่านนบี ﷺ นำละหมาดตะรอวิหฺจนผ่านไปครึ่งกลางคืน⁵ อบูซุรได้ขอร้องให้ท่านนบี ﷺ ละหมาดจนถึงซุบฮฺ เพื่อจะได้ละหมาดทั้งคืน ท่านนบี ﷺ จึงได้ตอบว่า “แท้จริง เมื่อคนหนึ่งคนใดละหมาดพร้อมอิมามจนสำเร็จ จะถูกบันทึกเสมือนละหมาดตลอดคืน”⁶ ต่อมาคืนที่ 27 ไม่ได้ละหมาด คืนที่ 28 ท่านนบี ﷺ เชิญชวนครอบครัวและผู้คนละหมาดตะรอวิหฺ ท่านได้นำละหมาดจนกระทั่งเรากลัวว่าจะไม่ทันรับประทานอาหารสะฮูร และคืนที่เหลือท่านนบี ﷺ ไม่ได้ละหมาดกับเรา”

สาเหตุที่ท่านนบี ﷺ ไม่นำละหมาดญะมาอะฮฺที่มีสญูดเป็นประจำ ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ได้ให้เหตุผลไว้ มีปีหนึ่ง ท่านนบี ﷺ ละหมาดคืนหนึ่งแล้วเว้น ซอฮาบะฮฺมาเรียกให้ท่านนบี ﷺ ออกมานำละหมาด แต่ท่านไม่ออกตอนเช้า ท่านนบี ﷺ ได้บอกว่า “ฉันเห็นคนเต็มมัสญิดรอฉันนำละหมาด

⁴ กลางคืนนับตั้งแต่มัฆริบถึงซุบฮฺ สมมติซุบฮฺตีห้าและมัฆริบหกโมง รวม 11 ชั่วโมง ดังนั้น 1 ใน 3 จึงประมาณ 3 ชั่วโมง 40 นาที นี่คือเวลาที่ท่านนบี ﷺ ละหมาดกลางคืน

ในสมัยก่อนไม่มีนาฬิกา ใช้นับเวลาด้วยการกะ เช่น ช่วงริตนมแพะหนึ่งถ้วย ช่วงตัดต้นไม้หนึ่งต้น แต่เมื่อรับอิสลามแล้วการกะเวลาจึงเปลี่ยนไป เช่น ช่วงเวลาระหว่างกินสะฮูรกับซุบฮฺประมาณอ่านอัลกุรอาน 50 आयะฮฺ เห็นได้ว่าบรรดาซอฮาบะฮฺได้บูรณะเวลาของพวกเขาด้วยการชุกรุลอยุ เพราะใช้การอ่านอัลกุรอานเป็นมาตรฐานในการกะเวลา

⁵ ประมาณ 5 ชั่วโมง 30 นาที

⁶ นี่แสดงถึงความประเสริฐของการละหมาดตะรอวิหฺกับญะมาอะฮฺที่มีสญูด ถึงแม้ไม่ได้ละหมาดตลอดคืน แต่ถือว่าสมบูรณ์ในการบันทึก

แต่ฉันตั้งใจไม่ออกไปนำละหมาด เพราะเกรงว่าจะถูกบัญญัติให้ การละหมาด
ตะรอวิหฺเป็นวาญิบ และพวกท่านคงไม่ไหว”

แสดงว่าตลอดชีวิตท่านนบี ﷺ ไม่มีการละหมาดตะรอวิหฺที่มีสติเป็น
ประจำ มีเพียงบางครั้งบางคราว แต่เมื่อท่านนบี ﷺ เสียชีวิตแล้ว จึงไม่มีโอกาส
บัญญัติให้การละหมาดนี้เป็นวาญิบ

สมัยท่านนบูนบกร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือใครอยากละหมาดที่บ้านก็
ทำ ใครจะละหมาดที่มีสติก็ได้ แต่ไม่เป็นญะมาอะฮฺเดียว ละหมาดคนเดียว
บ้างหรือเป็นกลุ่มบ้าง หรือมีอิمامนำละหมาดให้เป็นบางครั้ง ช่วงแรกของ
คิลาฟะฮฺอุมร์ก็เช่นเดียวกัน จนครั้งหนึ่งท่านอุมร์เข้ามัสญิดเห็นคนละหมาด
ตะรอวิหฺกันหลายกลุ่ม แล้วมีความคิดว่าถ้ารวมกันน่าจะดีกว่า จึงแต่งตั้งให้
อูบัย อิบนิ กะอูบ เป็นอิمامประจำมัสญิดสำหรับผู้ชาย และแต่งตั้งตะมีม
อัลดารีญ ให้เป็นอิمامสำหรับผู้หญิง นั่นคือในสมัยท่านอุมร์เริ่มรวมเหลือ 2
ญะมาอะฮฺ เป็นหลักฐานว่าจัดอิمامให้เฉพาะสำหรับผู้หญิง

การละหมาดตะรอวิหฺที่บ้านสามารถทำได้⁷ เพราะสมัยท่านนบี ﷺ
และสมัยท่านนบูนบกร์ก็ทำ และหากที่มีสติไม่จัดอิمامนำละหมาด ก็สามารถ
ตั้งญะมาอะฮฺหลายกลุ่มที่มีสติได้ แต่อุละมาอฺบอกว่าอย่าให้รบกวนกัน
เพราะเคยปรากฏในสมัยท่านนบี ﷺ มีการอ่านอัลกุรอานกวนกันในมัสญิด
ท่านนบี ﷺ บอกว่า “พวกท่านอย่าอ่านอัลกุรอานเสียงดังซึ่งกันและกัน (อย่า
กวนกันด้วยอัลกุรอาน)” เราต้องการความสงบในการอ่านอัลกุรอาน จะอ่านเพื่อ
รบกวนคนอื่นไม่ได้ หากอยู่กันหลายคนก็อ่านด้วยเสียงพอให้ตัวเองได้ยิน

การละหมาด 20 ร็อกอัตไม่ใช่บิเดอะฮฺ เพราะมีรายงานชัดเจนว่าท่าน
อุมร์แต่งตั้งอิمامนำละหมาด 20 ร็อกอัต ไม่มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ ทำ แต่
ชัดเจนว่าซอฮาบะฮฺทำ และท่านนบี ﷺ อนุมัติตามหะดีษบันทึกโดยบุคอรีและ
มุสลิม ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “การละหมาดกลางคืนที่ละสอง ๆ” ไม่ได้จำกัด
จำนวน อัลกุรอานได้เปิดกว้างว่าการละหมาดกลางคืน ครึ่งคืนก็ได้ ตลอดคืนก็
ได้ จึงมีโอกาสมากกว่า 11 ร็อกอัตได้ ซอฮาบะฮฺเข้าใจเจตนาธรรมของท่านนบี
ﷺ และปฏิบัติเช่นนั้น อุละมาอฺบอกว่าซอฮาบะฮฺเลือกปฏิบัติความประเสริฐของ
การละหมาดด้วยการเลือกระหว่างจำนวนกับความยาวของการละหมาด ถ้าจะ
ละหมาดยาวก็ลดจำนวน แต่ถ้าละหมาดสั้นก็เพิ่มจำนวน ถ้าละหมาดที่มีสติ
ไม่จบแล้วไปวิตรที่บ้านก็ไม่ได้ผลบุญที่ท่านนบี ﷺ บอกว่า “การละหมาดกับ
อิمامจนจบเหมือนละหมาดตลอดคืน”

ถ้าที่มีสติละหมาดเร็วมากไม่ควรร่วมด้วย เพราะไม่ได้ผลบุญ และ
อาจถึงขั้นละหมาดใช้ไม่ได้ เพราะขาดความสงบซึ่งเป็นรากในการละหมาด

ละหมาดถืออัลกุรอานสามารถทำได้ ถ้ามีความต้องการ แต่ถ้าท่องจำ
แม่นยำแล้วไม่ถือดีกว่า มีรายงานว่าทาสของท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها เคย
ละหมาดโดยถืออัลกุรอาน ท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها เห็นแล้วไม่ได้ตำหนิ จึง
ถือว่าทำได้ แต่ไม่ถือว่าประเสริฐกว่า

⁷ สำหรับเรื่องที่ว่าแบบใดมีความประเสริฐมากกว่า จะกล่าวในเนื้อหาต่อ ๆ ไป

รูปแบบที่ 5 ละหมาด 11 ร็อกอัต คือ ละหมาด 8 ร็อกอัตรวดเดียว นั่ง ตะชะฮุดและซอลละวาตในร็อกอัตที่ 8 แล้วลุกขึ้น (ไม่ให้สลาม) ละหมาดวิตรุ 1 ร็อกอัต ให้สลาม แล้วนั่งละหมาดอีก 2 ร็อกอัต¹⁸

รูปแบบที่ 6 ละหมาด 9 ร็อกอัต คือ ละหมาด 6 ร็อกอัตรวดเดียว นั่ง ตะชะฮุดและซอลละวาตในร็อกอัตที่ 6 แล้วลุกขึ้น (ไม่ให้สลาม) ละหมาดวิตรุ 1 ร็อกอัต ให้สลาม แล้วนั่งละหมาดอีก 2 ร็อกอัต

เศคัลบานียะฮ์บอกว่า สามารถเพิ่มเติมบางรูปแบบที่บรรจู่ในรูปแบบนั้น ๆ อาทิเช่น ลดจำนวนร็อกอัตจากรูปแบบดังกล่าว เช่น จากรูปแบบที่ 1 สามารถลดจำนวนเหลือ 7 ร็อกอัตได้ (2-2-2-1) หรือจากรูปแบบที่ 6 สามารถลดจำนวนเหลือ 7 ร็อกอัตได้ (4-1-2) เพราะท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ใครจะละหมาด (รวมวิตรุ) 5 ร็อกอัตก็ได้ ใครจะละหมาด 3 ร็อกอัตก็ได้ หรือจะละหมาดเพียง 1 ร็อกอัตก็ได้เช่นเดียวกัน”

สำหรับการอ่านในวิตรุ ร็อกอัตแรกท่านนบี ﷺ อ่านซูเราะฮ์อัลอะฮฺลุล ร็อกอัตที่ 2 อ่านซูเราะฮ์อัลกาฟิรูน และร็อกอัตที่ 3 อ่านซูเราะฮ์อัลอิคฺลาศ บางครั้งเพิ่มซูเราะฮ์อัลฟะลักและซูเราะฮ์อันนาสด้วย ในการบันทึกของท่าน อิมามนะซาอีญ อะหมัด อิสนาตซอฮิหฺ ครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ อ่านในวิตรุร็อกอัตสุดท้ายด้วย 100 อายะฮ์จากซูเราะฮ์อันนิซาอฺ แสดงว่าการอ่านซูเราะฮ์อัลอิคฺลาศในร็อกอัตสุดท้ายวิตรุไม่ใช่วาญิบ

¹⁸ นี่เป็นลักษณะที่ท่านนบี ﷺ ละหมาดกียามุลลัยลฺที่บ้าน ไม่มีหลักฐานว่าท่านใช้ละหมาดตะรอวิหฺ น่าจะไม่เคยทำเป็นญะมาอะฮ์ ถ้านำรูปแบบนี้มาละหมาดเป็นญะมาอะฮ์ก็ทำได้ แต่มีคิลาฟว่าถ้าอิมามนั่งละหมาดแล้วมุฆตัมต้องนั่งหรือไม่ บางท่านบอกว่าต้องนั่ง บางท่านบอกว่ายืนก็ได้

จำนวนร็อกอัต

เป็นบทบัญญัติสำหรับกียามุลลัยลฺทั่วไป (รวมทั้งตะรอวิหฺในเดือนรอมฎอน) ที่อุละมาอ์ทั้งหมดบอกว่าท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดเกิน 11 ร็อกอัต หะดีษจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها บันทึกโดยอิมามบุคอริเย์และมุสลิม “ท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดในเดือนรอมฎอนและนอกเดือนรอมฎอนมากกว่า 11 ร็อกอัต⁹ ท่านนบี ﷺ จะละหมาด 4 ร็อกอัต (ทีละ 2 ร็อกอัต) ไม่ต้องถามเลย ว่าท่านนบี ﷺ ละหมาดยาวและสง่างามอย่างไร⁹ และละหมาดอีก 4 ร็อกอัต (ทีละ 2 ร็อกอัต) ท่านอย่าถามถึงความสวยงามและความยาวของมัน และต่อมาละหมาดอีก 3 ร็อกอัต”

สำหรับรายงานที่ว่าท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดมากกว่า 13 ร็อกอัต อุละมาอ์ตีความ 2 ร็อกอัตที่เกินมา ทรรศนะหนึ่งบอกว่าเป็นละหมาดซุนนะฮ์หลังอิซาอฺ ส่วนอีกทรรศนะหนึ่งบอกว่าเป็น 2 ร็อกอัตเฉพาะของกียามุลลัยลฺที่ ท่านนบี ﷺ จะละหมาดเร็วเพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะละหมาดยาวนานต่อไป

⁸ คุณค่าของหะดีษนี้อยู่ที่ผู้รายงานหะดีษคือท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ซึ่งนิกะฮ์กับท่านนบี ﷺ ตั้งแต่ก่อนอพยพ (อยู่ที่มักกะฮ์) และเข้าอยู่บ้านเดียวกันเมื่ออพยพมาอยู่ที่มะดีนะฮ์ ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها อยู่กับท่านนบี ﷺ โดยตลอด และถือศีลอดด้วยกันตั้งแต่ปีฮิจญะเราะฮ์ศักราชที่ 1-11 (ปีที่ท่านนบีเสียชีวิต) ในเดือนรอมฎอนส่วนมากท่านนบี ﷺ ละหมาดที่บ้าน ดังนั้นคนที่รู้ลักษณะการละหมาดของท่านนบี ﷺ มากที่สุดคือภรรยาของท่าน และท่านนบี ﷺ ชอบอยู่บ้านท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها บางครั้งภรรยาคนอื่นสละสิทธิ์ให้ท่านนบี ﷺ ไปอยู่บ้านท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها เพราะรู้ว่าท่านนบี ﷺ รักมากกว่า ปรบความหึงเพราะรักท่านนบี ﷺ และอยากให้ท่านได้สิ่งทีรักมากที่สุด ดังนั้น คนที่รู้ความลับของท่านนบี ﷺ มากที่สุดคือ ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها เป็นที่ยอมรับในบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ และซอฮาบะฮ์

⁹ หมายถึงละหมาดยาวมากและสวยงามมาก

ท่านนบี ﷺ เคยละหมาดต่ำกว่า 11 ร็อกอัต มีรายงานของซอฮาบะฮ์ และถ้อยคำที่ท่านนบี ﷺ แนะนำผู้อื่นให้ทำเช่นกัน หะดีษบันทึกโดยอิมามอบู ดาวูดและอิมามอะหมัด ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ถูกถามว่า “ท่านนบี ﷺ ละหมาดกลางคืนพร้อมด้วยวิตรุกีร็อกอัต” ท่านหญิงตอบว่า “บางครั้งท่านนบี ﷺ ละหมาด 4 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรู 3 ร็อกอัต (2-1) บางครั้ง ละหมาด 6 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรู 3 ร็อกอัต (2-1) และบางครั้ง ละหมาด 10 ร็อกอัต (ทีละสอง) และวิตรู 3 ร็อกอัต (2-1) ท่านนบี ﷺ ไม่เคยละหมาดน้อยกว่า 7 ร็อกอัตและไม่เคยละหมาดมากกว่า 13 ร็อกอัต”

หะดีษบันทึกโดยอิมามฏะฮะฮะฮีย์ ท่านนบี ﷺ บอกว่า “วิตรูเป็น สัจธรรม¹⁰ ใครอยากละหมาดกียามุลลัยลฺพร้อมวิตรู 5 ร็อกอัตก็ได้ หรือ 3 ร็อกอัตก็ได้ หรือ 1 ร็อกอัตก็ได้”

อุละมาอฺสรุปว่า การละหมาดกียามุลลัยลฺสูงสุด 13 หรือ 11 ร็อกอัต และต่ำสุด 1 ร็อกอัต¹¹

¹⁰ หมายถึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญปฏิเสธไม่ได้ หรือเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ มัชฮับอบูฮานีฟะฮ์ฮะดีษนี้ว่าวิตรูเป็นวาญิบ แต่อีกสามมัชฮับบอกว่าเป็นสุนนะฮ์ อุละมาอฺส่วนมากบอกว่า “ฮักก” หมายถึงมีความสำคัญแต่ไม่ถึงขั้นวาญิบ เพราะอัลกุรอานและหะดีษบอกชัดเจนว่าฟรัฎูมี 5 เวลา

¹¹ ซอฮาบะฮ์ที่ปฏิบัติวิตรู 1 ร็อกอัตคือ มุอาวีเยฮ์ อิบน์ อุมุซุฟยาน เคยมีสงครามระหว่างมุอาวีเยฮ์กับบะอ์ลี มีคนเห็นมุอาวีเยฮ์ละหมาดกียามุลลัยลฺ 1 ร็อกอัต จึงไปบอกอิบนอบบาสซึ่งอยู่ฝ่ายอะลีย์ เพราะหวังให้อิบนอบบาสตำหนิมุอาวีเยฮ์ แต่อิบนอบบาสบอกว่า “ปล่อยเขา เขามีความรู้”

รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 ละหมาด 13 ร็อกอัต คือ ละหมาด 2 ร็อกอัตแรกเร็วหน่อย¹⁶ 2 ร็อกอัตต่อมายาว 2 ร็อกอัตต่อมาสั้นลง แล้วพัก ต่อมาละหมาด 2 ร็อกอัตสั้นกว่า 4 ร็อกอัตที่ผ่านไป และอีก 2 ร็อกอัตสั้นลง แล้วพัก ต่อมาละหมาด 2 ร็อกอัตที่สั้นกว่าที่ผ่านไปทั้งหมด และวิตรู 1 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 2 ละหมาด 13 ร็อกอัต คือ ละหมาด 8 ร็อกอัตทีละสอง (ให้ سلامทุก 2 ร็อกอัต) และละหมาด 5 ร็อกอัตเป็นวิตรูรวดเดียว อุละมาอฺส่วนมากให้น้ำหนักว่าตะชะฮุดครั้งเดียวในละหมาดวิตรู 5 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 3 ละหมาด 11 ร็อกอัต เหมือนรูปแบบที่ 1 แต่ไม่มี 2 ร็อกอัตเร็วตอนแรก คือ 2 ร็อกอัต 2 ร็อกอัต แล้วพัก 2 ร็อกอัต 2 ร็อกอัต แล้วพัก ต่อมา 2 ร็อกอัต และ 1 ร็อกอัต

รูปแบบที่ 4 ละหมาด 11 ร็อกอัต คือ ละหมาด 4 ร็อกอัตรวดเดียว (سلامครั้งเดียว ตะชะฮุดเดียว)¹⁷ อีก 4 ร็อกอัตรวดเดียว และ 3 ร็อกอัตรวดเดียว

¹⁶ เซออัลบานียุบอกว่า 2 ร็อกอัตนี้คือสุนนะฮ์หลังอิซาอฺ หรือนับเป็น 2 ร็อกอัตเริ่มกียามุลลัยลฺ

¹⁷ เซออัลบานียุบอกว่า ไม่มีคำตอบที่ชัดเจนในสุนนะฮ์ว่าท่านนบี ﷺ ละหมาด 4 ร็อกอัตรวดเดียว หรือมีตะชะฮุดด้วย แต่ที่แน่นอนว่าถ้าละหมาดวิตรู 3 ร็อกอัตรวดเดียวไม่ให้ตะชะฮุดร็อกอัตที่สอง เพราะมีหะดีษชัดเจนท่านนบี ﷺ บอกว่า “อย่าละหมาดวิตรูเหมือนมัจริบ” นี่จึงเป็นพรหระณะของอุละมาอฺกลุ่มหนึ่งว่า การละหมาดสุนนะฮ์ 4 ร็อกอัตก็ให้หนึ่งตะชะฮุดครั้งเดียว เพราะถ้านั่งตะชะฮุด 2 ครั้งจะเป็นการเลียนแบบฟรัฎู

บรรณานุกรมที่ 2 บอกว่าละหมาดที่บ้านดีกว่า โดยยึดตามหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่บอกว่าละหมาดซุนนะฮ์ทุกประเภทที่บ้านดีกว่า และละหมาดช่วงสุดท้ายของคืนดีกว่า ส่วนการละหมาดที่มัสญิดท่านนบี ﷺ ไม่ได้ใช้คำว่า “อัฟฎอลฺ-ประเสริฐ” เพียงแต่บอกว่าได้รับผลบุญเท่าการละหมาดตลอดคืน

บรรณานุกรมที่ 3 คือบรรณานุกรมของอุละมาอ์ที่ได้ให้แง่คิดว่า หากรู้ว่าการละหมาดที่บ้านช่วงสุดท้ายของคืนมีคุชูมากกว่าและยาวกว่าที่มัสญิด นั้นดีกว่าและได้ผลบุญมากกว่า แต่ถ้ารู้ว่าละหมาดที่มัสญิดยาวกว่านั้นย่อมดีกว่า เพราะความประเสริฐไม่ใช่ในด้านเวลาอย่างเดียว แต่รวมถึงจำนวนและความสมบูรณ์ด้วย

การละหมาดตามอิมามที่บะแลหรือมุก็อลลาถือว่าเป็นมัสญิด แต่มีคิลาฟว่ามัสญิดบ้าน¹⁵ ถือว่าเป็นมัสญิดหรือไม่ เพราะมีหะดีษบางบทเรียกว่าเป็นมัสญิด ดังที่ซอฮาบะฮ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ท่านนบี ﷺ สั่งให้กำหนดมัสญิดที่บ้านของเราและรักษาความสะอาดด้วย” และเป็นที่ปฏิบัติของบรรดาซอฮาบะฮ์ว่าในหมู่บ้านจะมีมัสญิดหรือมุก็อลลา บางบ้านมีห้องเฉพาะสำหรับละหมาดถึงแม้จะเรียกว่ามัสญิด อุละมาอ์บางท่านบอกว่าไม่ได้ผลบุญเหมือนมัสญิด ถ้าเรียกว่ามัสญิดและมีญะมาอะฮ์ก็ได้ผลบุญ เพราะท่านนบี ﷺ เรียกว่ามัสญิด แต่ที่เรียกว่ามัสญิดสมบูรณ์คือ เป็นที่ระกัฟของมัสญิด ไม่ได้อยู่อาศัยเป็นบ้าน

¹⁵ คือการตั้งห้องหนึ่งเป็นบะแลหรือมุก็อลลา เนื่องจากไม่สามารถสร้างมัสญิดหลังใหญ่ได้

ระยะเวลา

บางครั้งท่านนบี ﷺ ละหมาด 1 ใน 3 ของคืน บางครั้งครึ่งคืน และบางครั้งละหมาดทั้งคืน ไม่มีเวลาตายตัว (แต่ส่วนมากจะละหมาด 1 ใน 3 ของคืน แล้วแต่ความเหมาะสม) บางครั้งหนึ่งหรืออึดเท่ากับซุเราะฮ์อัลมุซซัหมิล (ประมาณ 20 อายะฮ์) บางครั้งเท่ากับ 50 อายะฮ์ หะดีษท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

مَنْ قَامَ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْعَافِينَ ،

وَمَنْ قَامَ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ ،

وَمَنْ قَامَ بِأَلْفِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُتَّقِينَ .

صحيح الجامع الصغير وزياداته

“ผู้ใดตื่นละหมาดกลางคืนด้วย 10 อายะฮ์

จะไม่ถูกบันทึกว่าเป็น ผู้หลงลืม (จากหลักการของอัลลอฮ์ ﷻ)

และผู้ใดตื่นละหมาดกลางคืนด้วย 100 อายะฮ์

จะถูกบันทึกว่าเป็นกอนิติน (ยืนละหมาดนาน)

และผู้ใดละหมาดกลางคืนด้วย 1,000 อายะฮ์

จะถูกบันทึกว่าเป็นมุก็อนฎิรีน (ได้รับผลบุญมหาศาล)”

คืนหนึ่งท่านนบี ﷺ ป่วย แต่ได้ละหมาดกียามุลลัยลฺด้วยซุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ ฮาลิมรอน อันนิชาฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อัลอันอาม อัลอะฮฺรอฟ และอัลเตาบะฮ์¹² และมีเรื่องของท่านสุฮัยฟะฮ์ อิบน์ ยะมาน ที่ขอค้างกับท่านนบี ﷺ

¹² ถือเป็น 7 ซุเราะฮ์ยาวที่สุดในอัลกุรอานที่เรียงกัน เรียกว่า “อัซซับอญญิวาน” รวมประมาณ 10 ญุซ

คืนหนึ่ง และได้ละหมาดกับท่านนบี ﷺ อ่านอัลปะเกาะเราะฮฺ อันนิซาอฺ และ อาลิอิมรอนซ้ำ ๆ ในร็อกอัตเดียว

ในสมัยท่านอุมัร ที่แต่งตั้งให้อุบัย อิบนิ กะอฺบ นำละหมาดที่มีสัจญิด อุบัย อ่านอายะฮฺสูบหลักกร้อย จนคนที่มาละหมาดด้วยใช้ไม้เท้า และจะไม่กลับบ้าน จนกว่าใกล้อะซานซุบฮฺ อุละมาอฺบอกว่าการนำละหมาดที่มีสัจญิดสมควรดูว่าคนที่ไปสามารถละหมาดได้ยาวนานแค่ไหน แต่หากเป็นมีสัจญิดหรือมุคัลลาที่คนละหมาดสมัครใจละหมาดยาวมากก็สามารถทำได้

การละหมาดกียามุลลัยลฺเริ่มตั้งแต่เวลาหลังละหมาดอิซาอฺจนถึงเวลาอะซานซุบฮฺ การละหมาดก่อนอิซาอฺมีรูปแบบที่บางครั้งซอฮาบะฮฺปฏิบัติ คือการละหมาดระหว่างมัฆริบและอิซาอฺที่ละ 2 ร็อกอัตเท่าที่ทำได้ เรียกว่า “อิฮฺยาอฺมาบัยนัลอิซาอฺฮฺ” เป็นสุนนะฮฺกลางคืนอีกอย่างหนึ่ง ไม่ใช่กียามุลลัยลฺ

หะดีษบันทึกโดยอิมามมุสลิม ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “**ใครที่กลัวจะไม่ตื่นช่วงท้ายของคืน ให้ละหมาดวิตรูก่อนนอน และใครที่หวังว่าจะตื่นละหมาดอนดิก ให้วิตรดอนดิก¹³ เพราะการละหมาดช่วงสุดท้ายของกลางคืน เป็นการละหมาดที่มีผู้เป็นพยานให้ (หมายถึงอัลลอฮฺ ﷻ¹⁴ หรือบรรดามลาอิกะฮฺ) และการละหมาดกลางคืนนั้นประเสริฐยิ่ง**”

¹³ คนที่มั่นใจว่าจะตื่นก็ให้วิตรช่วงท้ายดีกว่า แต่ถ้าไม่มั่นใจให้วิตรไว้ก่อน และถ้าตื่นก็ละหมาดที่ละสองร็อกอัต (โดยไม่ต้องวิตรอีก)

¹⁴ มีหะดีษรายงานจากบุคอรีฮฺ มุสลิม และท่านอื่น ๆ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ช่วง 1 ใน 3 ส่วนสุดท้ายของกลางคืน อัลลอฮฺ ﷻ จะเสด็จลงมายังชั้นฟ้าสุดท้ายของโลกนี้ และกล่าวว่าใครที่เตาบัตพระองค์จะรับ ใครขอภัยโทษจะอภัยโทษให้ และใครวิงวอนดุอาอฺจะตอบรับ”

ส่วนใหญ่ที่มีสัจญิดจัดละหมาดคือช่วงแรกของกลางคืน การละหมาดญะมาอะฮฺกับอิมามมีความประเสริฐเสมือนละหมาดตลอดคืน แต่การละหมาดในช่วงสุดท้ายที่บ้านก็มีความประเสริฐ ดังนั้นควรปฏิบัติแบบใด?

เศคอัลบานียฺบอกว่า “การละหมาดญะมาอะฮฺที่มีสัจญิดมีความประเสริฐกว่า เพราะจะถูกบันทึกว่าละหมาดตลอดคืน (รวมถึงช่วงสุดท้ายของคืนด้วย) และนี่คือการปฏิบัติของบรรดาซอฮาบะฮฺเช่นเดียวกัน” แต่เศคอัลบานียฺคลาดเคลื่อนนิดหน่อยในการตีความหะดีษที่ว่า ในสมัยท่านอุมัรได้มีการแต่งตั้งอิมามที่มีสัจญิดนำละหมาดช่วงแรกของคืน ท่านอุมัรออกมากับซอฮาบะฮฺท่านหนึ่งแล้วบอกว่า “การละหมาดเช่นนี้ดี แต่การละหมาดช่วงที่พวกเขากลับบ้านไปนอนพักผ่อนนั้นดีกว่า คนส่วนมากละหมาดช่วงแรกของกลางคืน” เศคอัลบานียฺอ้างคำพูดที่ว่า “คนส่วนมากละหมาดช่วงแรกของคืน” แต่ท่านอุมัรไม่ได้ละหมาดช่วงนั้น มีรายงานหะดีษหนึ่งว่า ท่านอุมัรไม่ได้ร่วมละหมาดกับอิมามที่มีสัจญิด แต่ละหมาดที่บ้านช่วงสุดท้ายของกลางคืน ดังนั้นจะพึงหวังว่าการละหมาดช่วงแรกเป็นการปฏิบัติของซอฮาบะฮฺทั้งหมดไม่ได้ ถึงแม้ซอฮาบะฮฺส่วนมากปฏิบัติ แต่เมื่อเทียบแล้วท่านอุมัรมีน้ำหนักมากกว่าซอฮาบะฮฺธรรมดา

อุละมาอฺมีทรรศนะที่แตกต่างกันเรื่องละหมาดที่มีสัจญิดหรือที่บ้าน ประเสริฐกว่า ท่านนบี ﷺ บอกว่าละหมาดสุนนะฮฺที่บ้านดีกว่าและละหมาดช่วงสุดท้ายของกลางคืนดีกว่า แต่อีกหะดีษหนึ่งท่านนบี ﷺ บอกว่าการละหมาดกับอิมามที่มีสัจญิดได้ผลบุญเท่ากับการละหมาดตลอดคืน จึงมีทรรศนะที่ยึดหะดีษนี้ว่าละหมาดที่มีสัจญิด ดีกว่า เพราะไม่มีอะไรสมบูรณ์กว่าการละหมาดตลอดคืน